

(המשך מהעמוד הקודם)

אמרה בוויכוחים של שנות השבעים. מי שלא הסכים, היה "לא נחמד" ולא היה חבר. חיים גבתי היה חבר. הוא זכר להביא לה זר פרחים מהקיבוץ להסכים עם הרעות הנחרצות שלה. היום הוא אומר שהאמונה שלו בדעותיה לגבי הפלשתינים למשל, התערערה עם השנים. כשהסכימה לריון בעניין הגשרים והאוטנומיה, אמרה בחשך נוראי לאהרון רמו, "אתן לו הודמנות אבל זה יהיה כישלון נוראי".

כשהתאכזבה למשל מבן אהרון, אחרי שבחרה בו למזכיר ההסתדרות, התייחסה אליו אורת מאשר קודם. במילים שלה "אכזריות". תכונה אחת לחיוב לא מצאה בו. כשלוכה אליאב התחיל לדבר ב'17' על הבעיה הפלשתינית, הפסיק להיות מוזמן ל"מטבח" שלה. כשיעקב שמשון שפירא דרש התפטרות הממשלה אחרי מלחמת יום כיפור, נמנעה גם ממנו הזכות לשחות איתה קפה עד שלוש לפנות בוקר. היתה לה, לגולדה, יד חזקה ומושכות מעור נוקשה. מי שלא צעד בשביל שהיא סימנה, הרגישה את העליפה. והיא הייתה באוויר הרבה זמן. היד של בן גוריון, אומר לונה אליאב, החזירה מול היד החזקה שלה.

א כל ברקות מתאימות שלפה המנהיגה גם תכונות נשיות מובהקות. את הגמישות המאורגנת שלה זיהו כמה גברים עוד בתחילת הדרך. הגברת היתה מסוגלת להסתובב 180 מעלות בלי למעורר, או אפילו לקבל מכה בכרד. יצחק בן אהרון: "כשהיתה שרת החוק, נפגשתי איתה פעם במלון 'אסקו' בניו יורק. היתה לנו שיחה בקומה 30 של המלון. אני חלוקתי על בן גוריון והיא הגנה עליו, ואמרה לי 'אין אתה יודע מי הוא בן גוריון. ואני, יש לי בו אפון מוחלט עד כדי כך שאם יגיד לי לקפץ מחוקמה הזאת אני אעשה זאת מיד'. הסתכלתי עליו גרם. כעבור זמן, כשבן גוריון חקם את רפ"י, היא היתה מהמתנגדים החזקים שלו ואני זוכר שהיא ושרת השוו את המשטר שלו לזה של הטכנוקרטיה, אף כי המילים לא נאמרו בקול רם בתוכונו לשחיתות ולכפיה".

שמואל תמיר, באוטוביוגרפיה שלו, מספר שבאביב 1967 הפציר בגולדה, שהיתה אז מזכירת מפא"י, לכוון מפלגת חרום להגשמה. גולדה התרשמה. "אני חייבת להגיש להם את הניצחון על מגש? זה מגיע להם?" מי זה "להם", שאל אותה תמיר ונדהם לשמוע שהיא מתכוונת לאנשי רפ"י, כשבן גוריון בראשם. השוט המצלצל שלה היה חזק במיוחד נגד מי שהחזיק פעם את ידה - ועובד. היא לא ידעה לשאת בנידות או נטישות. כן, הלידי ידעה לשנוא, לנקום, ללכת עד הסוף, כשהיא מוותרת לפעמים על המינונים האלגנטיים.

ב-26 בפברואר 1969 לטה לוי אשכול בהתקף לב ומת. ב-7 במאוס החליטה מפלגת העבודה למנות את גולדה מאיר ראש ממשלה. בן גוריון לא הגיש את היד בשבילה. גולדה לא גילתה מבוכה כשקיבלה את השרביט והכתר. בקבלה של "דין התנועה" בשנות השבעים, לעומת שנות האמישים, היה אחוז האמביציה גבוה יותר. לו קרר אומרת: "היא רצתה שיתנו לה כבוד. אהבה את זה, קיבלה את זה בטבעיות".

אהרון רמו: "דאייתי אותה כמה שבועות לפני שהתמנתה, כבר היתה חולה מאוד. חברים אמרו לי שהיא כמצב אנוש. ניגשתי, אני ואשתי, לבקר אותה. בנהמנו פניה היו אפורות, השיער לא מסודר, כל הרגישות הגדולה לנשיות שלה, חופרה. היא גנחה כל הזמן, התלוננה, ריברה מתוך אטאליות של ייאוש. הרגשנו שאנחנו מדברים עם אדם גוסס ולא רק במובן הפיזי, אלא גם במובן של האמונה. כמה שבועות אחר כך היא הופכת לראש ממשלה.

"הייתי שגריר בלונדון והיא מופיעה לביקור רשמי. אני עוד מדמין מול העיניים את האישה האפורה ששוכבת על המיטה והגה היא קופצת מהמטוס, עם הרגל הנפוחה, כמו צעירה בת עשרים. אני מראה לה את סדר היום שלה והיא מביטה בי ואומרת, 'אני לא באתי לשחק פה, מה זה סידרת לי שתי פנישות ביום? מיד בנתה תוכנית עמוסה, משש בשוקר עד 12 בלילה. יום אחד, מאוחר בלילה, כשחזרנו למלון, היא מציעה לי: 'בוא נשתה קפה למעלה'. לא התאפקתי ושאלתי אותה, גולדה, אמרתי,

אהרון רמו: "גולדה אמרה לי, 'אמרת כבר לכל הרופאים שהתרומם היתידה למחלה ולכאבים שלי היא להיות ראש ממשלה'"

לפני חודש ביקרנו אותך ב'ארוה', במוצאי, וכשיצאנו אמרנו לעצמנו, טוב שהיתה לנו ההודמנות, אולי זאת היתה הפעם האחרונה, וכשיו, אחרי 12 שעות עבודה אני הרגו מעייפות ואת עוד רעננה. מה הסוד שלך? והיא עונה לי, 'אמרת כבר לכל הרופאים שהתרומם היתידה למחלה ולכאבים שלי היא להיות ראש ממשלה'."

גם שתי אדום וטכסים עם מדים מעומלנים של חיילים מתצברים לא היו מוגזמים מבחינתה. פעם, כשהבן מנחם ליווה אותה, התפרץ ברוגז שאין פרופורציה בין גודל המדינה לצלילים הארוכים של הטכס. היא הקשיבה לו בשקט ונתנה הוראה שיגלגלו חזרה את השיטה.

שנות השבעים. המנהיגה בת שבעים ושתיים. אשה חולה מאוד, קשורה רק לכוריום, סיגריות וקפה שחור עם חלב הם. המחלה נמשכת 15 שנה. מעט מאוד אנשים יודעים. אפילו החברה הכי טובה, מרי סירקין, הבת של נחמן סירקין, לא יודעת. מרי פעם גולדה נכנסת לטיפול במחלקה האונקולוגית ב'הרסדה'. העם קורא בעיתונים "הגברת גולדה מאיר נכנסה לבריכות שיגרתיות, מצב בריאותה משביע רצון".

אפילו הקרובים מאוד לא מנחשים את הכאבים הנוראים, המיגרנות החזקות, המינון הגבוה של הגרופות. היא שומרת על שפתיים קפוצות. אף עוזית לא בורחת לה מהפנים, אפילו לא אנהא אחת מבין השפתיים. עליה אף אחד לא יזכה לרחם. שום חולשה לא תצא מהגוף, משום מקום לא יצאו מצבי רוח חורגים או בולטים. השדר היה תמיד מאוזן. הבעיה התחלפה בין רצינות לענייניות. לו קרר לא זוכרת רמעות. 30 שנה יחד, ובלי רמעות ליד הקפה. כשלא היתה יכולה להתאפק, בכתה לו קרר לבר פניה. גולדה, מקסימום, פתחה חרוץ לעצבות.

"בפולנית יש משפט שאומר 'שווה חטא'. גולדה היתה אחת מאלה ששוות חטא. היה לה כל כך הרבה צ'ארים, הצורה שהיא דיברה, התלבשה, אפילו הצמה מאוחר"

עם סיגריה וקורה בין האצבעות, היא נבלעת כל בוקר מחדש בתוך העננים הכבדים של העשן בחרר הקבינט. "זה הנשק היחיד שבו אני משתווה להם", היא אומרת להברה טובה, רגינה מדויני, ומתכוונת למעגל הצפוף של הגברים. גם הנשים בקבינט לא היו רכות: שמישהו יגיד לה להתלחף את הצבע של הפורדרה, מסגנת חברת כנסת צעירה בין השפתיים. "האשה הואתי", אמרו עליה מאוחר יותר. מולם את האצבע, וכיווצה את הגבות. "הגברת שלנו" אמרו לה שומרי הראש הצעירים כחיבה, ולא נתנו לה לרדת מהמכונית, לעשות קניות בסופרמרקט, למרות שהתחננה שזה התענוג הפרטי היחיד שעוד נשאר לה. אבל היו הנאות קטנות אחרות. הגברת ששמרה על קודים מוסריים שמרגישים למדי, והחזירה שגריר מברזיל בגלל שאנף בגלוי, ביקשה בשקט בשקט מלו קרד, לפני נסיעה לארה"ב, שתקנה את הספר המסוים ההוא, שכתבה האשה האימה ההיא, על דיין. "אבל איך אני אקרא את זה לפני כולם", היא אומרת ללו

במטוס, חושכת רגע, ומיד עוטפת את הספר בניי עיתון וקוראת אותו עד הוף האחרון בתענוג מרוכז. בהפסקות בין הפרקים היתה עוצרת לרגע ומכתיבה את רשימת המתנות שלו צריכה לחפש ולקנות לילדים ולנכדים שנשארו בבית.

המנהיגה אהבה לישון בבוקר. בשעה שמונה היתה לו קרר פותחת את הרלת בבית שברחוב בן מימון מספר 8 בירושלים, עולה במדרגות, נכנסת לתוך השנה, מתופפת על הכתף של ראש הממשלה כדי שתתעורר, ויושבת לאכול איתה ארוחת בוקר. התיאבון היה בסדר. על השולחן: קפה, שני טוסטים עם מרגרינה, לפעמים עם ריבה, ועוד ספל קפה אחד אחרון. הלילות נגמרו, בדרך כלל, בארבע לפנות בוקר. כלילה מאוחר היתה מתחילה לכנס את השרים, כדי לדבר על בעיות חשובות מאוד. היתה מחוייבת אותם עד אמצע הלילה על כוסות קפה. לפעמים היו גם עוגיות. הקבועים שעלו במדרגות לקומה השניה, כדי לנתח סודות בחושך, היו ישראל גלילי, פנחס ספיר, יגאל אלון ויעקב שמשון שפירא. "זה לא היה תענוג גדול", אומר חיים גבתי. אהרון רמו: "המטבח" שלה היה עבודה צורך רגשיהבתריאגושי טהור. היא לא יכלה להיות בעצמה בבית לכד זמן רב. יכולה היתה רק לישון לכד ולא דקה יותר. אחרי שהלכו הגברים, סטפה את הספלים כדי לא להשאיר כיור מלוכלך לעוזרת, חפפה ראש, והלכה למיטה עם הסודות.

ה חזק של המנהיגה עמד לה גם בשעות מאוד קשות. בן אהרון: "אפילו במצבים קריטיים, במלחמת יום הכיפורים, כשרבים מחבריה היו במצב של התערערות נפשית - היא עמדה איתנה". בביוגרפיה "חייל", היא כותבת: "באותו בוקר של יום שישי הייתי צריכה לשמוע לאזהרות ליכי שלי ולצוות על גיוס. כשבילי אין העובדה יכולה להימחות ולעולם לא תימחה, ולא אוכל להתנחם בשום דבר שיוכל מישהו אחר לומר, גם לא בכל תרוצי השכל הישר שבהם ניסו חברי לנחם אותי... החשוב הוא שאני...לא קיבלתי את ההחלטה האחת והאחרת...הידיעה הנוראה הזאת תלווה אותי כל שארית ימי. לעולם לא אהיה עוד האדם שהייתי לפני מלחמת יום הכיפורים".

אנשים ריכרו על התאבדות. לו קרר: "היא שקלה לשלוח יד בנפשה. כשיצאה משיחה כלשכתה עם כמה קצינים, ראיתי אותה אפורה. אמרה לי בטון שאף פעם לא שמעתי: 'דיין רוצה שנדבר על תנאי כניעה'. השבתי שניקה כדורים כשביל ששתינו גלך".

את סוף הדרך הפוליטית ליוו ריבורים, ויכוחים ומריירות דחוסה. האקורד הטראגי של הסוף - אולי נקמת האלים על העוצמה הרבה מדי. גולדה החליטה לרדת מהבמה. למסור את הכתר. "יש גבול", אמרה המנהיגה, "למה שאני יכולה לבלוע".

"מי יהיה עכשיו גולדה מאיר?" שאל ילד קטן אחד שעבר לפני הארון שלה, ביום מותה. אבל להיסטוריה יש המשחק שלה. בקפריזות היא בוחרת את הפיגורות המלכותיות, וגם אותן מורידה ומעלה בחשק פתאומי. ב-9.12.73 עצמה ההיסטוריה את עיניו של מנהיג גדול - בן גוריון. ב-8.12.78, בדיק חמש שנים אחר כך, עצמה ההיסטוריה את עיניה של גולדה מאיר. ב-10 בדצמבר, יומיים אחר כך, עמד מנהיג חודש, מנחם בגין, על במה גבוהה מאוד - וקיבל פרס נובל לשלום.

בילי מוסקונה לרמן

קטעי עתונות
26 119 1988
קטעות אחרונות

מדינת ישראל
משרד ראש הממשלה
העליה לקברו של ראש הממשלה
לוי אשכול
ז"ל
ביום הזכרון לפטירתו, תתקיים בהר הרצל, ביום ראשון, באדר תשמ"ח (28.2.88), בשעה 13.30 אהה"צ. שיערי הר הרצל יינקלו בשעה 13.15.